

ČESKOLET

Český vlastivědný časopis Číslo 10 – Jarmark

O jménech statných a přidajných

(rukopis nalezený na půdě metánovské školy)

Z časův starého Říma uchovalo se několikero donátů o sklonbě jmen v jazyku latinském. Pamětliv těchto znamenitých děl, pojednám nyní obdobně o jménech českých, statných i přidajných. Křivému v mluvě spis tento neposlouží, avšak jazyk obratný ještě více povzdělá.

Základem každého jména a zřídlem jeho významu jest kořen. K němu připojují se rozmanité končiny označující případy a nad to ještě jednotu či mnohotu jmeníka.

Nejpřednějším ze všech případků jest zovák. Jmenuje, čili zove, původce konby a raší z něj celý úsudek. Oproti tomu ten, kdo jest konby účasten, neb na něm jest konáno, píše se případkem jiným, žalákem. Kupříkladu vlk nesoucí psaní vystačí si toliko se zovákem a žalákem.

Pakliže jest nějaká osoba příjemcem konby, jmenujeme ji dajníkem – pro příklad svěřujeme-li se s nějakým tajemstvím, jako když prozradíme javoru u cesty novinu o oslích uších krále Midase. Přitom hovoříce o králi, jemuž uši přináležejí, užili jsme přísvojníku čili plodáku, tedy případku plodivého.

Neméně důležitými případy jsou stroják a místák. Prvého užíváme pro nástroj, jímž jest konáno, či určitý způsob konby. Oproti tomu druhý má v naší řeči mnoha roztodivných užitků, pro příklad určení místa, kde jest konáno. Obou těchto případků se v latině nenachází, jimi bohaty toliko jazyky slovanstva.

Hle, dostáváme se k vrcholu našeho pojednání. Tím jest volák – případek volavý. Jím psa Azora z dálky přivoláváme, leč také milou svou líbezně oslovujeme.

Toť jest sedm případků českých ve své ouplnosti. Dosti mnoho, aby řeč naše mohla býti krásnou; dosti málo, aby pro bažáky a jejich zpytáky nebyla trápením.